

Надія Пашкова

Київський національний лінгвістичний університет

ГЕНЕЗА КАРПАТИЗМУ КОШАРА

Genesis of the Carpathism *Koshara*

ABSTRACT: The purpose of the article is to study the origin and spread of the Carpathism *koshara* in Slavic and Balkan languages and within Carpathian dialects. The material used in the analysis comprises general, specialist and dialect dictionaries, as well as dialectological atlases and maps. The study has used methods of semantic and phonetic analysis of lexicographic sources, an interpretation of linguistic maps as well as etymological analysis. A comparative-historical study of the word *koshara* allows one to determine such a development of meaning: “the result of weaving, something woven”. Then there was a transfer to capacity and, finally, specialization: “capacity for carrying things, basket”, “capacity for body, clothes”, “capacity for housing, house”, “housing for people”, “housing for animals”. The comparative-historical research conducted involving broad dialectical material has allowed one to finally accept the eastern etymology of the word from the turc. *koş*, related to the verb *koşmak*.

KEYWORDS: Carpathian dialects, Slavic languages, Balkan languages, the word for sheep pen.

На українському ареалі к о ш а р а як „загін для овець” відома у південних, східних говорах, на Поліссі, Галичині та Гуцульщині. П. Гриценко диференціює семантику лексеми на сході і заході України у значеннях „огорожене місце для овець на літо” у бойківських, гуцульських, покутських, зрідка в лемківських, західно- та середньополіських та степових говірках та „літня будівля для корів” у поліських та середньонадніпрянських говірках¹. Слово поширене у діалектах Прикарпаття та Закарпаття у значенні „загін, загороджене для худоби місце”, рідше „хлів” (гуцульські, буковинські говірки); „критий загін для овець” (Наддністрянщина). Гуцульська фонетична форма *kosziera* з пересувом голосних *a – e* має значення „загін для худоби” (Верховина)², „загорода для овець”³;

¹ П.Ю. Гриценко, *Моделирование системы диалектной лексики*, Київ 1984, с. 214.

² І. Верхратський, *Знадоби до пізнання угорсько-руських говорів*, Львів 1902, с. 29.

³ Б.Д. Грінченко, *Словарь української мови*, Київ 1958, т. II, с. 296.

демінутив *koszyronky* „загороджене місце на полонині” засвідчено у колядках: *„chodyt Hospot’ po koszyronkach”* (Печеніжин). У низці записів уточнюється місце і назва худоби, для якої призначене приміщення: „загін для всієї худоби” (Рівненщина), „для овець на гірському пасовищі” (карпатський ареал); „для свиней”, „загороджене місце в полі, лісі для випасу” (західне Полісся), „відгороджене місце у хліві”, „біля хати” (Буковина), „переносний загін для худоби” (Бойківщина). На Наддністрянщині назва к о ш а р а записана у значенні „загін для овець”; *košara, košyra* „загорода для овець”, *košyra* „будівля для худоби” (Тернопільщина). Ян Янув фіксує варіанти *košyra // košera* „пастуша буда, виплетена з лози” (Калуш)⁴. У верховинських говірках занотовано плюральну форму з характерним вокалізмом *košary*⁵, у закарпатських – *кошара* „загін, загорода для овець”⁶, у говірках долин р. Ріка і Тересва „відгороджене місце для відпочинку худоби на пасовиську”, „місце перед хлівом для свиней”⁷. У мові українців Марамурешу варіанти к о ш а р а, к о ш е р а відомі як „відгороджене жердям місце для худоби на полонині”. Значення „відгороджене місце на полонині” і „загорода для худоби” побутують у бойківських говірках, а *кошар* „кошик для картоплі”, *кошара* = *салаш* „огороджене місце для овець на полонині, хлів для худоби за селом на хуторах”, з поясненням: „*кошера на хуторах, в лазу в селі, загороджена вориньом, а на полонині – окіл, як більше – околи*”; „череда овець”, „сарайчик над ямою, з якої видобували нафту”, *кошара понівська* „кладовище”⁸. У лемківських говірках межа між варіантами *košara* і *košar* у значенні „переносна загорода для великої худоби й овець” проходить на захід від р. Ослава і м. Санок⁹, *košar* записано у значенні „загорода в полі для худоби”¹⁰, „овечий загін”¹¹ з ілюстрацією „*нажени уці до кошара*”¹², а також у значенні „кошик”¹³. У лемків Пряшівщині занотовано *кошара* у контексті „*pryidu z ufcami do košari na miru i tam doia*”¹⁴. У буковинських говірках *кошарка, кошерка* має значення „великий кошик з двома ручками”¹⁵.

⁴ J. Janów, *Gwara maloruska Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskiej z uwzględnieniem wsi okolicznych*, Lwów 1926, s.173.

⁵ І. Панькевич, *Українсько-болгарські мовні зв'язки в Семигород'ї*, „Slavia” 1955, № 6, с. 449.

⁶ І.О. Дзєндзелєвський, *Овцеводческая лексика закарпатских говоров*, [в:] *Материалы ОЛА*, Москва 1965, с. 125.

⁷ P. Lizanec, *Magyar-ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások anyaga)*, Ungvár 1970, o. 164.

⁸ М.Й. Онишкевич, *Словник бойківських говірок*, Київ 1984, т. I, с. 383.

⁹ *Atlas językowy Polskiego Podkarpacka*, Kraków 1934, к. 105.

¹⁰ *Atlas językowy dawnej Łemkowszczyzny*, Łódź 1956-1964, к. 163.

¹¹ І. Верхратський, *Про говір галицьких лемків*, Львів 1902, т. V, с. 427.

¹² П.С. Пиртей, *Словник лемківської говірки*, Legnica – Wrocław 2001, с. 17.

¹³ І. Верхратський, *Знадоби...*, с. 246.

¹⁴ В. Гнатюк, *Русини Пряшівської епархії і їх говори*, Львів 1911-1912, с. 544.

¹⁵ *Матеріали до словника буковинських говірок*, Чернівці 1971-1979, т. VI, с. 89.

У діалектах західнослов'янських мов переважає варіант чоловічого роду. Форму *koszar* відзначено на Підкарпатті із семантикою „загін з переносними, сплетеними з пруття стінами, подекуди з дахом”, „загін”¹⁶. У польських пам'ятках варіанти *koszar* і *koszara* „загорода для худоби” фіксуються з XV ст. Семантика форм *koszar*, *koszara*, *kosara*, *koszarza*, *koszarz* визначається як „загорода для овець на пасовищі” і „обгороджене місце у лісі, де тримають отару”; „загорода або загороджене місце на пасовищі”, варіант *kaszarza* має значення „зерносовище”. У польсько-українському словнику сингулярна форма *koszara* передається аналогічним українським словом „кошара”, а форма *pl.t* – „казарма”¹⁷. У словнику будівельних термінів у значенні „казарма” подається сингулярна форма *koszara*¹⁸, яку Олександр Брюкнер небезпідставно вважає результатом народноетимологічної контамінації з нім. *Kaserne*¹⁹. Лексема відома й у південнопольських говірках²⁰. Варіанти *košar*, *košár*, *kosar*, *kosor*, *kuosor* „загорода для овець на пасовищі” поширені у Сілезії²¹, на Підкарпатті, де *koszar* „загорода для худоби”, „загорода в полі для овець”, „відгороджене плотом місце, де ночують вівці”²². На Підгаллі виступає *kosar* „загорода з жердин або дощок для ночівлі або доїння овець”, „чотирикутний загін для овець”; *kuosar* „загорода для овець на пасовищі”²³, *kosar* „огороджене плотом місце просто неба для утримання худоби”, „обгороджене пасовище для овець або гусей”²⁴. У польських Татрах записано варіанти *kosor* „загін, куди після доїння і на ніч заганяють худобу”²⁵, *kosar* „місце, де лежать вівці”²⁶, у малопольських говірках *kuosar* „загін”²⁷. Форма *koszar* занотована у гірських районах Польщі як „переносна огорожа (загін) на гірському пасовищі”²⁸. Фіксується значення *koszar* як синонім до *szalas* „господарське приміщення пастухів” у Високих Татрах²⁹. Поза гірським ареалом варіант *košor* виступає з семантикою „плетений кошик з лози”, *kuosar* „великий кошик” та „безлад”, де метафора „загін для тварин” – „безлад” відбулася за зразком виразу *Awgievi stajni*. На півдні Польщі *kuosara*

¹⁶ W. Kubijowicz, *Życie pasterskie w Beskidach Wschodnich*, Kraków 1926, c. 27.

¹⁷ Польсько-український словник, Київ 1958, т. I, с. 125.

¹⁸ Польсько-руський *строительный словарь*, Москва 1968, с. 197.

¹⁹ A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1957, s. 192.

²⁰ *Atlas językowy Polskiego...*, m. 163.

²¹ *Atlas językowy Śląska*, Kraków 1970-1973, m. 444.

²² W. Matlakowski, *Zdobienie i sprzęt ludu polskiego na Podhalu. Zarysy życia ludowego*, Warszawa 1901, s. 125.

²³ J. Bubak, *Teksty gwarowe ze wsi Ząb w powiecie Nowotarskim*, Kraków 1966, s. 23.

²⁴ S. Ramułt, *Gwara ślemieńska*. cz. 1. *Słownik*, Poznań 1930, s. 27.

²⁵ J. Podolák, *Pastierstvo v oblasti Vysokých Tatier*, Bratislava 1967, s. 87.

²⁶ J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, Kraków 1900-1911, т. I, s. 25.

²⁷ M. Kucala, *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*, Wrocław 1957, s. 159.

²⁸ *Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1959-1967, т. III, s. 9.

²⁹ Z. Hołub-Pacewiczowa, *Osadnictwo pasterskie i wędrówki w Tatrach i na Podtatrzu*, Kraków 1931, s. 57.

відома як „загорода для гусей”, „великий кошик”. На північ від Карпат у мазовецьких говірках *koszary* – „обгороджене пасовище”³⁰.

У словацьких говірках варіант *košar* „загін для овець” відомий у гірських областях, форма *košiar* – „огорожа з плетеного пруття для овець”, „загін для овець”, *košiar*, *košar*, *košier*, *košár* трактується як „переносна огорожа (загін)”³¹. В обл. Гемер записано *košiar* у значенні „дерев’яний загін із розбірних щитів, де перебувають вівці на відпочинку”, а також „час перебування отари (одна ніч) на одному місці для підживлення ґрунту”, „*košár pred dómom*”³². У Високих Татрах *košiar*, *zarubani košiar*, *košar*, *košarni spolok* позначають організаційну форму пастівництва – „об’єднання власників овець”, „усе господарство на літньому випасі: будівлі, персонал, організація”, *košar* позначає те, що в Середній Словаччині *salaš*³³ – „салашне господарство” (східна Словаччина)³⁴, „непереносна огорожа (загін) на гірському пасовищі” (обл. Спішска Магура)³⁵; варіант *košarisko* “місце, де стоїть загін”³⁶; на Пряшівщині записано уривок лемківської пісні: „*pod košarem kolibečku*” та *košar* з семантикою „*košina na voze* (кузов на возі)”³⁷. У словацьких говірках Хорватії засвідчено *košar*, а в Угорщині *košare* „кошик”. У перехідних словацько-моравських говірках для форми *košar* тлумачиться призначення денотата – „де були вівці”³⁸ і „обгороджене місце на *salaši*, де вівці стоять удень”³⁹, *košar*, *košiar* „загін для овець, де вони ночують або стоять у спекотний час” (Західна Словаччина).

У моравських говірках чеської мови *košar*, *košiar* записано в значенні „огорожа для овець”, „легка огорожа, куди заганяють худобу на ніч”, „переносна огорожа на пасовищі, де тримають худобу для підживлення ґрунту”; *košarovat* „тримати овець у кошарах” та „підживляти ґрунт”, *košar* „*ohrada na salaši čtverhrana ze struněg (les) sestavena, nebo z dřínek spletená* (її тримають протягом доби на одному місці, потім переносять, щоб жити ґрунт)”⁴⁰; *košary* „огорожа для худоби”, *košár* та *košar* „огорожа для овець на салаші”⁴¹.

Слов’янська ізоглоса терміна *košar(a)* продовжується у східнороманських діалектах у значеннях „приміщення для худоби”: *cošarǎ*, *cošare* „загорода для худоби”, *cošare*, *cošere* „хлів”, „укриття для худоби”, *cošare* „приміщення для

³⁰ *Atlas gwar mazowieckich*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1971, t. 14.

³¹ F. Poloczek, *Slovenske ľudové piesne. Piesnové zvierky*, Bratislava 1950-1964, zv. IV, s. 92, 175.

³² *Ibidem*, zv. II, s. 159.

³³ S. Cambel, *Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov. Východoslovenské nárečie*, Turčiansky Sv. Martin 1906, s. 38.

³⁴ J. Podolák, *Pastierstvo...*, s. 86.

³⁵ G. Horák, *Nárečie Pohorelej*, Bratislava 1955, s.178.

³⁶ *Ibidem*, s. 80.

³⁷ F. Poloczek, *Slovenske...*, zv. III, s. 338, 682.

³⁸ J. Skulína, *Severní pomezí moravskoslovenských nářečí*, Praha 1964, s. 241.

³⁹ F. Bartoš, *Dialektický slovník moravský*, Praha 1905, s. 53.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 1561.

⁴¹ F. Svěrák, *Karlovičské nářečí*, Praha 1957, s. 120.

худоби”⁴². Більше лексема *coșară* відома у значенні „кошик”, *coșerie* „кузов воза з пруття”, „плетений сарай для зберігання кукурудзи”, *coșărie* „плетений короб”, *coșeri(u)* „плетений сарай для зберігання кукурудзи”⁴³. *Coșară, coșara da stup* картографується у значенні „вулик”⁴⁴. Шляхом метафоричного перенесення з приміщення для тварин на приміщення для людей з нелюдськими умовами постала семантика *coșar* „погана хатина без вікон для пастухів”. *Coșar* демонструє семантику „будівля для сушіння та зберігання кукурудзи”, „плетений кузов воза”, „плетена корзина для сушіння плодів”, „плетений сарай для кукурудзи”, які об’єднує інтегральна сема „плетена ємність”. У молдавських діалектах форму *koșar* записано з семантикою „хлів”, у північній Буковині варіант *koșer* – „загін для овець”.

В угорських говірках назва *kosár* із значенням „загін круглої форми з великим навісом „обгороджене місце для овець” та „невеликий круглий плетений переносний загін”, „кошик” відома з XIV ст.⁴⁵.

Галина Клепикова зазначає, що у перехідній моравсько-словацькій зоні давньої скотарської балкано-карпатської культури в XVIII ст. були поширені непереносні загоны, а вже в XIX ст. переважним типом стають рухомі, переносні загоны з легких щитів, зроблених з жердин (кошари). Цей процес розпочався в XVII ст., коли встановлення й перенесення загонів (кошарування) практикувалося лише в низинних районах, у системі трипілля, а згодом розвилосся і в гірській місцевості⁴⁶.

У говірках Словаччини форма *kosár* відома у значенні „відкрите приміщення для худоби”, у Закарпатті *kosár* – „розкладний загін для великої кількості худоби”⁴⁷, „загін для худоби на гірському пасовищі”, „загін у селі”, проте слово *košar* переважно вживається у значенні „кошик”. В угорських говірках Трансільванії маскулінна форма *kosár, kasar, kosar* уживається з семантикою „загін для овець”, тут поширені характерні для угорського словотворення композити *kosarazás, kosaraztatás* „спосіб живлення ґрунту шляхом перенесення загону з місця на місце”, *kosar* „загін у полі”, *kosár* „загорода для доїння”, *kosár, koser* „прямокутний загін”⁴⁸, „велика чотирикутна скотарня з високою огорожею”⁴⁹; в обл. Молдова *koșâr* уживається в значенні „плетений загін”, а також „кошик”⁵⁰.

На південнослов’янських теренах фемінітив *košara* переважно позначає приміщення для худоби, а у словенській мові за значенням диференціюється

⁴² Г.П. Клепикова, *Славянская пастушеская терминология*, Москва 1974, с. 193.

⁴³ A. Vasiliu, *Povești și legende*, București 1928, p. 257.

⁴⁴ *Atlasul lingvistic român. Serie noua*, București 1956-1972, с. 264.

⁴⁵ Г.П. Клепикова, *Славянская...*, с. 194.

⁴⁶ *Ibidem*, с. 21.

⁴⁷ O. Herman, *A Magyar pásztorok nyelvkincse*, Budapest 1914, о. 195.

⁴⁸ R. Vuia, *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX – începutul sec. XX)*, București 1964, p. 47.

⁴⁹ O. Herman, *A Magyar...*, о. 194.

⁵⁰ Г.П. Клепикова, *Славянская...*, с. 195.

маскулінний варіант *košar* „плетений із соломи кошик” і фемінітив *košara* – „круглий кошик”.

Кошара, кушаръ, кошера, кушер'а локалізується у значенні „закрите приміщення для овець у селі” на території північно-східних болгарських говірок. Лексема на позначення приміщення для волів відома у західній Болгарії, її ізоглоса продовжується у сербських та хорватських говірках та із значенням „закрите приміщення для овець” формує ареали у північно-східних і північно-західних частинах болгарського мовного обширу⁵¹. У південно-східній частині Болгарії *к о ш а р а* у значенні „закрите приміщення для овець у селі” відзначена в р-ні Казанлик, північніше м. Стара Загора; семантика „відкрите приміщення, загін для овець поза селом”, „загін з навісом” – у центральних родопських говірках⁵². Семантика лексеми *koszara* „курінь одностінний” представлена у всій Болгарії⁵³. Занотовано й значення „весь пастуший комплекс (огорожа й заслін від вітру)” та „приміщення з дахом для худоби разом з приміщенням, де живе пастух”. У центральній Болгарії *koszara* „будівля для великої рогатої худоби”, „загін, обнесений переносними плетеними щитами” і „приміщення з плетеними стінами для овець”. У болгарських говірках південної Бессарабії лексема відома у значенні „приміщення для овець із загоном”; „загін для овець”. У болгарсько-турецькому діалекті північної Добруджі відзначено *кошери* „загони”⁵⁴, у болгарських говірках Баната *кушара* „загороджене місце для овець поза селом”⁵⁵. У загальнонародній мові *кошара* вживається у значенні „місце для худоби, загороджене плотом”, „місце для худоби, загороджене плотом і покрите навісом”, „споруда, де живе *бача*, де доять овець і переробляють молоко”, „місце в горах поза селом, де тримають овець та велику худобу”. У мові каракачан Болгарії *к о ш а р а* – „загін, приміщення для овець”⁵⁶. Поза архітектурними назвами, семантика лексеми *к о ш а р а* поширюється на позначення ритуального хліба⁵⁷, а також святкового обіду на Георгіїв день для родин, котрі мають кіз, що єднає ці значення з пастівництвом. Варіанти різного граматичного роду *кошара* і *кошер* ще уживаються у болгарській мові у значенні „вулик”⁵⁸.

У македонських говірках *к о ш а р а* – „огорожена плотом і крита соломою ятка”, „зимове приміщення для худоби”, „хатина з плетеними стінами”, „споруда

⁵¹ П.Ю. Гриценко, *Моделирование ...*, с. 214.

⁵² *Български диалектен атлас*, София 1964-1981, т. IX.

⁵³ Ch. Wakarelski, *Etnografia Bulgarii*, Wrocław 1965, s. 33.

⁵⁴ В. Маринов, *Принос към изучаването на произхода, бита и културата на каракачаните в България*, София 1964, с. 145.

⁵⁵ С. Стойков, *Лексиката на банатския говор*, София 1969, с. 122.

⁵⁶ В. Маринов, *Принос...*, с. 50.

⁵⁷ К. Шапкарев, *Сборник от народни умотворения*, София 1894, ч. 7, отд. I, с. 188.

⁵⁸ Г.П. Клепикова, *Славянская...*, с. 196.

з пруття для худоби”⁵⁹, а *кошаре* – „вулик”⁶⁰. У Македонії відомий топонім *Кошаришта*.

У сербських діалектах лексема на позначення пастушої споруди поширена на сході, а також в обл. Косово та Метохії, де засвідчено *к о ш а р а* „приміщення для худоби”, „стайня для корів і волів”, „приміщення для овець з дахом і плетеними стінами”, „приміщення для рогатої худоби”, „плетена споруда для захисту худоби від негоди”, „приміщення для овець”, „хлів”; „споруда пруттям оплетена, соломною покрита” та „стайня зі стінами, сплетеними з пруття” у Воєводині. Крім апелятивів, тут відомі й топоніми з основою **koš-*: *Košarani*, *Košare*, *Košarevac*, *Košarišta*, *Košarsko Brdo*, *Košarinac*, *Košare*, *Košarište*, *Кошаришта*, *Košara*⁶¹.

У хорватській мові *košara* на позначення приміщення для овець фіксується з XIV в. У говірках записано форми *košara* „mjesto građeno pletenom gdje se hrane domaće životinje”, „u košari su koni i goveda” (Крале), *košara* „drvena kuća za blago” (Шибеник), „mjesto gdje se hrane svinje i kad je sagrađeno od kamena” (Дубровник).

В албанських діалектах форми *koshar*, *koshare*, *koshariqe* відомі як „приміщення для зберігання кукурудзи”, *koshere*, *koshare* „вулик”, „плетена корзина”, „огорожа”⁶². В арумунських говірках на території Албанії *košari* – „загони на велику кількість овець, близько 1000 голів”, *cašare* – „приміщення для овець”⁶³.

На карпато-балканському ареалі Г. Клепікова виокремлює 5 значень слова, пов’язаних з вівчарським господарством: 1) „приміщення для худоби”: укр. бойк., буков., південні та центральні говори *кошара*, *koš’ŷ’era*, півдр. *кошара*, п. *koszara*, друм. *soşare*, *soşere*, *soşeri*, *soşari*, молд. *кошар*, болг. *кошара*, мак. *кошара*, срб., хрв. *кошара*, арум. *cuşare*; *košar(a)*; 2) „загін для худоби”: укр. гуцул., закарп. *кошара*, *кош’ера*, *кош’ура*, лемк. *košar*, півдурк. *кошара*, бр. *кашара*, *кошар*, п. *košar*, *kosar*, *kosor*, словц. *košar*, *košiar*, *košār*, ч. морав. *košár*, друм. *soşara*, *soşer*, уг. *kosár*, болг. *кошара*, аром. *košari*, півнгр. *кошара*; 3) „стадо”: укр. бойк. *кошара*, півдр. *кошара*; 4) „організаційна форма пастівництва – об’єднання власників для спільного випасу та доїння овець”: п. *koszar*, словц. *košar*, *košiar*; 5) „період перебування загону для худоби на одному місці”: словц. *košiar*⁶⁴. Додамо виявлені на цих теренах значення „кошик” та „вулик” і зазначимо, що всі місткості і споруди, позначувані словом *кошара*, так само як вулик і кошик, первісно були плетені з пруття. Аналіз наведеного матеріалу дозволяє зробити висновок про карпато-балканське і спільнослов’янське поширення лексеми.

⁵⁹ К. Шапкарев, *Сборник...*; ч. 6, кн. 5, с. 155.

⁶⁰ N. Reiter, *Der Dialekt von Titovo-Veles*, Berlin 1964, S. 169.

⁶¹ M. Karaš, *Toponimia Wysep Elafickich na Adriatyku*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1968, s. 125.

⁶² А.М. Селищев, *Славянское население в Албании*, София 1931, с. 167.

⁶³ Т. Сапидан, *Aromânii. Dialectul aromân. Studiu lingvistic*, Bucureşti 1932, p. 146, 275.

⁶⁴ Г.П. Клепікова, *Славянская...*, с. 233.

Поza балкано-карпатським ареалом лексема *кошара* відома на півдні Росії у значеннях „загін для овець”, „тік, на якому зимують”, „стаціонарне приміщення для худоби”, „овечий загін”, „отара овець”, „плетений кошик”. У словнику Володимира Даля к о ш а р а визначається як „вівчарське господарство в степу” з позначкою *півд.* „загін або приміщення для овець”; „загін для худоби, стайня” та як *урал.-козацьк.* „кіш, кибитка, кошомне шатро” Глумачення слова „киргизька мала кибитка”⁶⁵ важливе для визначення його походження.

У південнобілоруських говірках засвідчуються форми *кашара* (*кошара*, *кышара*) як „назви агароджанага месца для живёлы у полі ци лесе”⁶⁶. На Поліссі к о ш а р а відома як „критий хлів”, „хлів на дальньому пасовищі, куди влітку відганяли худобу”; „відгороджене місце в лісі”, „загін на випасі”⁶⁷.

Еріх Бернекер припускав румунське джерело походження слова *кошара*, Олександр Брюкнер відстоював його румунсько-латинське походження, Збігнев Голомб, Ласло Фелдеш, Францишек Славський, Вацлав Махек доводили румунське посередництво при поширенні південнослов'янського слова; Петар Скок і болгарські етимологи розглядали походження болг. *кошар* „вулик” від *кош*, а *кошара* від латинського джерела⁶⁸. У поле зору Олега Трубачова потрапили такі форми і значення лексеми **košara*/**košarь*/**košerь*: стсл. *košerіa* „корзина”, цсл. *košera* „корзина”; болг. *кошара* „загін для худоби”, „плетений вулик”; *кошіара* „закут”; *кошер* „вулик”; *кошарь*, *кошерь*; *кошерь*, *кошърь*, діал. *кошара* „загін для худоби”, *кушарь*, *кошарь*, *кушер'а*, *кошар*, *кошер* „вулик”; мак. *кошара* „загін для худоби (овець) (плетений)”, *кошар*, *кошер* „вулик”, деривати *кошеріца*, *кошарина*, срб., хрв. *кошара* „корзина”, „огорожа, загін (для худоби)”, *кошар*, *кошар* „кошик”, „кузов (воза)”, „вулик” (з XVIII ст.), *košarica* „кошик” (з XVI ст.), слвн. *košara* і *košar* „круглий ручний кошик”, *košarica* „кошик”, *košarka* „круглий ручний кошик”, ч. *košar* „загін для худоби” (моравські говірки); слвц. діал. *košár* „пастиша хижа”, *košiar* „загін для овець”, споль. *koszara*, *koszar*, *kosara* „споруда для овець у лісі” (з XVI ст.), п. *koszar*, *koszara*, діал. *kosara* „загін для”, *koszar*, *kuosor*, *koszor*, *kosar* „відкрита переносна огорожа, загін для овець”, „вівчарське господарство у горах”), *kuosar* „загін для овець”, р. діал. *кошара* „великий плетений кошик” (Брянщина), укр. діал. *кошар* „кошик”, *кошарка*, *кошерка* „великий кошик з двома ручками”. Однак дані східнороманських та угорської мов в силу обмеженості матеріалу *Етимологічного словника слов'янських мов* до уваги не бралися. Тому на підставі наявних даних О. Трубачов локалізує лексему на слов'янських теренах балканських (Болгарія, Македонія, Сербія, Хорватія) і прикарпатських країн (Моравія, Словаччина, Польща), які входять повністю або частково (Польща) в культурний ареал гірського пастівництва. На окресленому

⁶⁵ В.И. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, Москва 1986-1987, т. II, с. 109.

⁶⁶ *Дыялекталогічны атлас беларускай мовы*, Мінск 1963, к. 232.

⁶⁷ М.В. Шатэрнік, *Краёвы слоўнік Чэрвенічыны*, Менск 1929, с. 133.

⁶⁸ *Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд*, Москва 1974-2012, т. XI, с. 466.

ареалі значення „кошик” і „плетений вулик”, тісно співіснують зі значенням „загін для худоби” при збігові форми слів, однак не всюди. З південнослов’янського ареалу, який О. Трубачов вважає домінантним, вилучається словенський, де слово відоме лише в значенні „ручний кошик”. На думку дослідника, словенська мова і за іншими ознаками залишається поза регіоном карпато-балканського гірського пастівництва, що підтверджує й наше дослідження⁶⁹.

Нерідко форми **košara/*košarъ/*košerъ* за межами південнослов’янських мов залучають до вторинних запозичень з цього ареалу. Проте це стосується лише термінів карпато-балканського гірського пастівництва, якими є відповідники **košarъ/*košarъ/*košerъ* у значенні „загін для худоби” у чеських моравських, словацьких, польських та українських діалектах. Первісним, вочевидь, є значення „плетений кошик”. О. Трубачов слушно тлумачить слово як дериват із суфіксом *-erъ* від **košъ*, варіантний до **košelъ/*košela*, що позначає плетений кошик в низці слов’янських мов і діалектів, а в нлуж. – пліт, огорожу, хижу пастуха з пруття, плетений кошик. Однак О. Трубачов, вважає, що на питомий слов’янський ґрунт (**košerъ* „плетена місткість”) на півдні Славії потрапило народнолатинське запозичення на позначення загону для худоби, яким етимолог вважає мак.-рум. *cașare* „кошара”, що постало нібито з лат. *casearia* „сироварня”. Фактично Трубачов приєднується до думки Думитру Крижале про те, що *кошара* сягає лат. *casearia* і не є слов’янським утворенням⁷⁰. О. Трубачов вважає, що слов’янське запозичення латинізму *casearia* було засвоєне в усіх Карпатах і зазнало народноетимологічного переосмислення, оскільки позначало плетений загін для худоби, у чому виявилася його вторинна мотивація з боку слов’янських рефлексів основи **košъ* „плетений кошик”. Проте подібної мотивації латинське слово *casearia* не мало, будучи похідним від лат. *caseus* „сир”, звідки походять рум., македорум. *caș*, нім. *Käse*, англ. *cheese*. Варто згадати й питомі турецькі назви сиру *kaşar*, *kaşer* і *kaşkaval*, які не мають відношення до латини. Отже, латинське джерело східнороманського слова на позначення сиру, як і назва загону для овець **košara/*košarъ*, усупереч думці молдавських етимологів⁷¹ залишається сумнівним. О. Трубачов переконує, що формант *-ara* є залишком латинської кінцівки *-aria* або зазнав від неї формального впливу, подібно до інших утворень з цим суфіксом, найбільш поширених у сербській та хорватській мовах. Тому пояснення походження лексеми **košara* у значенні „загін” як південнослов’янського утворення, похідного від **košъ* з суф. *-ara* без зовнішнього імпульсу не може бути прийняте. Залишається врахувати решту зовнішніх впливів та визначити походження основи **košъ*.

⁶⁹ Н.І. Пашкова, *Номінативні моделі культурного артефакту ДІМ у мовах карпатського ареалу балкано-слов’янського континууму*, Київ 2014.

⁷⁰ D. Crânjala, *Rumunské vlivy v Karpatěch se zvláštním zřetelem k Moravskému Valašsku*, Praha 1938, p. 320.

⁷¹ Н.Д. Раевский, *Скорт дикционар етимоложик ал лимбий молдовенешть*, Кишинэу 1978, с. 179.

Українські етимологи на підставі значень „загорожа для овець, погрібник, фашистський концтабір” та форм *кошарине*, *кошарище* „місце, де була кошара”, *кошарник* „кошара” та ін., ст. *кошары* (1565 р.) та р., бр., п., ч., слц., болг., м., схв., цсл. паралелей з семантикою „загорожа для овець, хлів” услід за О. Трубачовим трактують слово *кошара* як запозичення зі східнороманських мов, де вони вважаються зворотними запозиченнями з південнослов’янських, що виникли на основі рум. *sășare* „сироварня, вівчарня” (лат. *casearia* „сироварня”), у результаті зближення з болг. *кош* „плетений кошик”, схв. *кош* „великий плетений кошик”⁷². Невипадково Ілля Толстой подає в одній словниковій статті сrb. *к о ш а р а* „корзина” та „хлів”, „плетений загін для овець” і *кош* „кошик”, „верша”, „млинарський ківш”, „відкидний верх візка”, *грудни кош* „грудна клітка”, *кошарка* „баскетбол”⁷³.

Макс Фасмер підтримує версію походження слова *кошара* від *кош* у значенні „плетена огорожа”⁷⁴. Найбільш вірогідною видається ця версія, підтримана Леонидом Булаховським, Г. Клепіковою та Павлом Гриценком, який наводить лексему *кошара* у низці дериватів псл. **košъ* поряд з утвореннями *кошик*, *кошіль*, *кошуля*, проте без семантики, оскільки автора цікавив виключно морфологічний розвиток основи⁷⁵. Г. Клепікова слушно кваліфікує терміни на позначення критих та неkritих приміщень для худоби, маніфестованих лексемою *košar(a)*, як загальнослов’янські і детально аналізує шляхи кожної форми в карпатській зоні⁷⁶. Ф. Славський вважає, що вже у праслов’янській мові співіснували різні за родом діалектні варіанти **košara* і **košarъ*, останній з яких був вузьколокальним у частині південнослов’янських діалектів, і ці варіанти диференціювалися семантично: **košara* „плетений загін для тварин” і „кошик”, а **košarъ* – „кошик або інший плетений предмет”. Існування лексеми *košarъ* як вівчарського терміна виключно в західнослов’янських діалектах карпатської зони пояснюється як результат його поширення кочовим пастушим населенням, а не контактів слов’янських діалектів карпатської зони з південнослов’янськими мовами. В. Махек та Д. Крижале припускали, що слвц. *košar* є південнослов’янізмом, запозиченим через угорське посередництво⁷⁷. Наявність маскуліної форми *košar* в південнопольських говірках пояснюють словацьким впливом, а не трактують як румунізм, оскільки це залишає без пояснення її відсутність у карпатоукраїнських говірках, окрім лемківських. На думку Іствана Кнежі, угорське *kosár* також є південнослов’янізмом, оскільки на відміну від південнослов’янських мов, де *košar* має значення „кошик”, в угорських діалектах лексема позначає плетений загін. За його версією, еволюція семантики

⁷² Етимологічний словник української мови, Київ 1982-2012, т. III, с. 68.

⁷³ И.И. Толстой, *Сербскохорватско-русский словарь*, Москва 1982, с. 222.

⁷⁴ М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, Москва 1986, т. II, с. 360.

⁷⁵ П.Ю. Гриценко, *Моделивання...*, с. 114.

⁷⁶ Г.П. Клепікова, *Славянская...*, с. 199.

⁷⁷ D. Crânjală, *Ruminské...*, p. 321.

„кошик (або інший плетений предмет, ємність)” – „плетений загін” – „загін” – „приміщення для худоби” відбулася вже на угорському ґрунті під впливом семантики лексеми *košara*⁷⁸.

Остаточо світло на походження карпатизму *кошара* має пролити етимологія основи *кош*. Семантика українського слова *киш* розділена на дві словникові статті *Словника української мови*: 1) „великий кошик”, „короб воза, саней і т. ін. (спочатку плетений)”, „кошик конічної форми для ловіння риби та зберігання її живою”, „ємність у віялці, в жорнах, у млині для засипання зерна”; *киш* 2) „військовий табір, обоз у Київській Русі в XI-XIII ст. і на Україні в XIV-XVIII ст.”, „місце перебування запорізьких козаків; Запорізька Січ”; „літнє житло кошовиків; кибитка”; „місце розташування під час тимчасових робіт; табір, стан”⁷⁹. Борис Грінченко тлумачить *киш* як 1) „великий кошик для зберігання борошна або зерна”; 2) „кошик пересувний” з ілюстрацією „Держу на голові три коші з хлібом”; 3) „плетений кошик для риби”; 4) „дерев’яний короб у млині, куди висипається зерно”; 5) „табір, стоянка”; 6) „Запорізька Січ”⁸⁰.

Поширення слова *koš* на балкано-слов’янському континуумі демонструє карта 54 *Загальнокарпатського діалектологічного атласу* у значеннях: 1) „короб для зерна у млині” – від Молдови крізь українські Карпати, за винятком північного заходу, до північного сходу та центру Словаччини та південної Польщі, спорадично на заході Румунії, півночі Угорщини, у Македонії, Сербії, Чорногорії та Воєводині; 2) „скриня для борошна на млині” – на півночі Молдови; 3) „короб у віялці” – на півдні Польщі (Нови Сонч); 4) „плетена з пруття споруда для зберігання кукурудзи” – буковинські, наддністрянські, закарпатські говірки, прилеглі до українських румунські, угорські, східні та центральні словацькі, македонські та південні сербські говірки; 5) „кузов воза” – покутські, гуцульські, говірки Молдови, румунські на межі з українськими, північні угорські, південно-східні польські та словацькі говірки; 6) „кошик (загальна назва)” – молдавські, румунські, марамороські, східноугорські вздовж словацького кордону, східночеські, південно-західні і південно-східні польські говірки; 7) „кошик з однією або двома ручками” – південь українського ареалу, східночеські, південно-західні румунські; 8) „кошик для сіна” – македонські, південносербські говірки; 9) „кошик для зберігання кукурудзи, зерна” – буковинські, південно-західні румунські говірки долини Олту, чорногорські, воєводинські та південно-герцеговинські говірки; 10) „плетений вулик” марамороські, південно-східні словацькі говірки; 11) „різновид рибальської сітки” – Молдова, поодинокі Наддністрянщина, Македонія, Сербія; 12) „комин” – верховинські, румунські говірки; 13) „прибудова над піччю” – Мараморощина; 14) „напірник” – Румунія; 15) „грудна клітка” – Румунія. Отже, більшість континуантів розвиває сему

⁷⁸ I. Knieza, *Pseudorumänen in Pannonien und in den Nordkarpathen*, [in:] *Archivum Europae Centro-Orientalis*. Kot. 1, Budapest 1935, o. 175.

⁷⁹ *Словник української мови*, Київ 1973, т. IV, с. 171.

⁸⁰ Б.Д. Грінченко, *Словарь...*, т. II, с. 247.

„вмістище”, куди вписуються і такі вторинні значення, як „напірник” і „грудна клітка”.

В українській лексикографії лексема *кошара* тлумачиться як 1) „загорода або хлів для овець, кіз; вівчарня”; *рідко* „хлів для великої рогатої худоби”; 2) *перен.* „будь-яке приміщення, переповнене людьми”; 3) „дерев’яний фабричний будинок”, „житловий будинок для робітників біля фабрики тощо”⁸¹.

У польській мові *kosz* – „кошик”, „вид укріплення”, *kosz na pszczoły* „вулик”, *kosz pasterski* „пастуший зимовий курінь”⁸². У чеській технічній термінології *koš* – „ківш, кошик, коліска”⁸³. У російській мові *кош* – „кошик”, у діалектах – „різновид рибальської сітки”, „плетений курінь”; „загін, кошара”; оренб. *кошар* „кибитка”; „табір, стан”⁸⁴.

У східнороманських мовах *soş* уживається на позначення ємностей: „кошик”, „сплетена з лози рибальська снасть”, „кузов, короб, будка екіпажу”, „грудна клітка”, *soşciug* „труна”⁸⁵, „урна для сміття” і вважається запозиченням зі стсл. мови, пор. болг., схв. *кош* „плетений кошик”, „сплетена з лози рибальська снасть”⁸⁶.

Франтишек Копечни вважає слово *кош* спільнослов’янським у значенні „кошик” з різним розвитком семантики у мовах: „грудна клітина” у ч. і бр., „вулик” у слвц. і слвн., „сітка для риболовлі” у р. діал., схв., болг., „лоток млина” – бр., укр., схв., „критий віз” – п., „хлівець”, укр., болг., схв., „військовий табір”, стп., вл., слвн.⁸⁷. Українські етимологи слідом за М. Фасмером, розмежують два гнізда. *Кіш* I „кошик”, *кошик*, *кошалка*, *кошарик*, *кошелик*, *кошелина* „тс.”, р., блр. *кош* „скриня, куди висипається борошно на млині”, стсл. *кошь кривоѣ* „кошик”, *кош* „велика корзина”, схв. *кош*, „корзина для риболовлі”, слвн. *koš*, поль. *kosz*, ч., слвц. *koš*, влуж. *koš* „корзина” виводиться з псл. **kosjo-*, спорідненого з лат. *quālum* „плетена корзина” (з **quaslo-*), *quasillus* „корзиночка”, іє. **kuas-* та *кіш* II „козацький табір, стан кочівників”, „курінь; пастуший стан”, відомий у др. з 1498 р. як *кошь* „стан, обоз”, вважається запозиченням з тюрк. мов: кирг. *koš* „повстяний намет, юрта”, башк. *koš* „курінь”, тур. *koš* „стадо”, балкар. *koš* „стан, молочне господарство” походять від тюрк. дієслівної основи *qoş-* „з’єднувати, сплітати”⁸⁸. Молдавські етимологи виводять походження тур. *koš* „шатро, юрта” від дієслова *koştak* „з’єднувати, в’язати, плести”⁸⁹. Не маючи аргументованої доказової бази для інтегрування латинської та тюркської основ, континуанти

⁸¹ *Словник української...*, с. 315.

⁸² *Польсько-український...*, т. I, с. 450.

⁸³ *Чешско-русский строительный словарь*, Москва 1971, с. 181.

⁸⁴ В.И. Даль, *Толковый...*, т. II, с. 183.

⁸⁵ *Dicţionar româno-rus*, Bucureşti – Moscova 1980, р. 337.

⁸⁶ Н.Д. Раевский, *Скурт...*, с. 208.

⁸⁷ Ф. Корецнý, *Základní všeslovenská slovní zásoba*, Praha 1981, s. 159.

⁸⁸ *Етимологічний...*, т. II, с. 451.

⁸⁹ Н.Д. Раевский, *Скурт...*, с. 209.

двох основ об'єднуються лише на ґрунті спільності семантики в одну лексико-семантичну групу назв плетених ємностей: кошика, вулика, сховища для продуктів, загону для худоби, огорожі військового табору тощо. Наведений ряд продовжується спільнокореневими назвами, як укр. *кошіль*, рос. *кошель*, *кошелек* „гаманець”, укр. вол. *кошіль* „торба”, бук. *кошниця* „великий плетений сарай, де сушать кукурудзу”, р. *кошелка*, п. *koszałka* „кошик”, схв. *кошье* „паркан”⁹⁰. До аналізованого гнізда належить і суфіксований дериват *кошуля*, характерний для західнослов'янських мов, пор. п. *koszula*, слвц. діал. *košula*. На українському мовному обширі *кошуля* заступає загальнонародну назву *сорочка* на Лемківщині, де *кошеля*, *кошуля*, *кошелина* „чоловіча сорочка”⁹¹, на Пряшівщині у фонетичному варіанті *кожеля*, у бойківських говірках *кошуля*, *кошулейка* „сорочка”⁹², ще на Покутті⁹³, на Буковині⁹⁴ і паралельно на Поліссі, де *кошуля* „жіноча блуза”⁹⁵. Слово картографується в усіх білоруських говірках з максимальною концентрацією в західній частині полоцької, північній частині гродненської груп і середньобілоруських говорах⁹⁶ із проникненням із цим же значенням у північноросійські говірки⁹⁷. *Кошуля* локалізується у західних російських говорах у значеннях „сорочка, не косоворотка”, „жіноча сорочка з широкими рукавами, розшита по подолу”, „короткий критий кожух”, „крита шуба з овчини” та в ін. обл. на позначення різних видів одягу, а в Тверській і Псковській обл. у значенні „кошик”, що пов'язує лексику з *кошель*, *кошелка*. У словенській мові *košulja* відома у значенні „кошик”. В. Даль синонімізує слова *кошуля* і *корзно*⁹⁸, назву, споріднену з *корзина*, якою позначали плащ за часів Київської Русі. Українські пам'ятки XVII-XVIII ст. фіксують лексику *кошуля* із значенням „сорочка”⁹⁹. П. Гриценко вважає, що географія лексеми вказує на польське джерело¹⁰⁰. За походженням укр. *кошуля*, блр. *кашуля*, ч. *košile*, стч. *košule*, слц. *košela*, поль. *koszula* „сорочка”, болг. *кошуля* „нижня сорочка”, мак. *кошула*, схв. *кошуља*, слвн. *košulja*, слвц. діал. *košula*, влуж. *košla*, *košula* „сорочка”, нлуж. *košula* „спідниця”, слвн. *košela*, *košla*, *košula*, *košulja* „сорочка”, др. *кошуля* „рід верхнього легкого одягу” (Переяславський літопис XIII ст.), „хутрянний одяг, критий тканиною” (1640 р.), „сорочка” (1567 р.), р. діал. *кошуля* „вид чоловічого та жіночого верхнього одягу, підбитого хутром”, „верхній теплий буденний одяг”, „одяг з холстини” вважають спільнослов'янським запозиченням (п. *koszula*

⁹⁰ М. Фасмер, *Этимологический...*, т. II, с. 360.

⁹¹ П.С. Пиртей, *Словник...*, с. 172.

⁹² М.Й. Онишкевич, *Словник...*, с. 384.

⁹³ О. Kolberg, *Pokucie*, Wrocław – Poznań 1962, s. 46.

⁹⁴ Матеріали до словника буковинських..., т. VI, с. 90.

⁹⁵ П.С. Лисенко, *Словник діалектної лексики Середнього і Східного Полісся*, Київ 1961, с. 94.

⁹⁶ *Дьялектологичны...*, с. 328.

⁹⁷ *Словарь русских народных говоров*, Москва 1965-1992, т. XV, с. 158.

⁹⁸ В.И. Даль, *Толковый...*, т. II, с. 186.

⁹⁹ *Історія української мови. Лексика і фразеологія*, Київ 1983, с. 394.

¹⁰⁰ П.Ю. Гриценко, *Моделювання...*, с. 203.

з лат. *casula* „плащ з капюшоном”, що є демінутивом від *casa* „хата”, лише слвц. суфікс *-ela* вказує на срвнім. *Kasele*)¹⁰¹. Пояснення О. Трубочовим переходу пригосного *c* у *ш* у слов’янських мовах запозиченням з венеційсько-фріульського діалекту¹⁰² не витримує критики. На наше переконання, і *кошуля*, і *кошик*, і *кошіль*, і *кошолка*, і *кошара* є слов’янськими дериватами від основи *koш*. Кожний з них поширювався й розвивав семантику часто за підтримки співзвучних латинських слів *casa*, *casula*, *casearia*. Усе етимологічне гніздо утворене за спільною номінативною моделлю – розвитку й спеціалізації семи інклюзивності „плетене вмістище”. У французькій мові уперше 1545 р. згадується назва екіпажу *coche* (пор. ісп. *coche*, уг. *kocsi* „автомобіль”), що вважається запозиченням німецького *Kutsche*¹⁰³, відомого з XVI ст. запозичення з чеської мови. Усі ці назви утворені шляхом метонімічного перенесення з покриття як частини на весь екіпаж. Отже, за способом виготовлення всі денотати: кошик, сорочка, рибальська сітка, вулик, курінь і кошара – це ємності, виготовлені в результаті сплетіння. Це дає підстави запропонувати напрямок подальших досліджень можливої спільності праслов’янської та тюркської основ на ностратичному рівні або давнього запозичення на підставі зв’язку псл. **košъ* з тур. *koş*, спорідненого з сучасним турецьким дієсловом *koşmak* „з’єднувати, в’язати, плести”, від якого утворені деривати з початковим значенням „щось сплетене, зв’язане, поєднане”: *koş* „пара, двійко”, *koşa* „синхронний”, *koşuk* „вірш”, *koşulmak* „приєднуватися”, *koşulu* „приєднаний”, *koşun* „армія, військо”, *koşuntu* „почет”¹⁰⁴ тощо; пор. також кримськотатарський оронім *Роман-Кош* (*Roman-Qoş*) „останній притулок”, у якому актуалізовано семантичний перехід „ємність” – „житло”. Далі відбулося перенесення на ємність і спеціалізація: „ємність для перенесення речей, кошик”, „ємність, вулик для бджіл”, „ємність для тіла, одяг”, „ємність для мешкання, житло”, „житло для людей”, „житло для тварин”.

References

- Atlas gwar mazowieckich*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1971.
Atlas językowy dawnej Łemkowszczyzny, Łódź 1956-1964.
Atlas językowy Polskiego Podkarpacia, Kraków 1934.
Atlas językowy Śląska, Kraków 1900-1911.
Atlasul lingvistic romîn. Serie noua, Bucureşti 1956-1972.
 Bartoš F., *Dialektický slovník moravský*, Praha 1905.
 Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1957.
 Bubak J., *Teksty gwarowe ze wsi Ząb w powiecie Nowotarskim*, Kraków 1966.
Bŭlgarski dialekten atlas, Sofia 1964-1981.

¹⁰¹ *Этимологический...*, т. XI, с. 191.

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ A. Dauzat, J. Dubois, H. Mitterrand, *Nouveau dictionnaire étymologique et historique*, Paris 1981, p. 371.

¹⁰⁴ *Турецко-русский словарь*, Москва 1977, с. 563.

- Capidan T., *Aromâni. Dialectul aromân. Studiu linguistic*, București 1932.
- Crânjală D., *Rumunské vlivy v Karpatech se zvláštním zřetelem k Moravskému Valašsku*, Praha 1938.
- Cambel S., *Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov. Východoslovenské nárečie*, Turčiansky Sv. Martin 1906.
- Dictionar român-rus*, București – Moscova 1980.
- Dyyalyektolohichny atlas byelaruskay movy*, Minsk 1963.
- Etymolohichnyy slovnyk ukrayins'koyi movy*, Kyiv 1982-2012.
- Herman O., *A magyar pásztorok nyelvkincese*, Budapest 1914.
- Hnatyuk V., *Rusyny Pryashivs'koyi yeparkhiyi i yikh hovory*, L'viv 1911-1912.
- Hołub-Pacewiczowa Z., *Osadnictwo pasterskie i wędrówki w Tatrach i na Podtatrzu*, Kraków 1931.
- Horák G., *Nárečie Pohorelej*, Bratislava 1955.
- Hrytsenko P.Yu. *Modelyuvannya systemy dialektnoyi leksyky*, Kyiv 1984.
- Hrinchenko B.D., *Slovar' ukrayins'koyi movy*, Kyiv 1958.
- Istoriya ukrayins'koyi movy. Leksyka i frazeolohiya*, Kyiv 1983.
- Janów J., *Gwara małoruska Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskiej z uwzględnieniem wsi okolicznych*, Lwów 1926.
- Karaś M., *Toponimia Wysp Elafickich na Adriatyku*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1968.
- Karłowicz J., *Słownik gwar polskich*, Kraków 1900-1911.
- Knieza I., *Pseudorumänen in Pannonien und in den Nordkarpathen*, [in:] *Archivum Europae Centro-Orientalis*. Kot. 1, Budapest 1935.
- Kolberg O., *Pokucie*, Wrocław – Poznań 1962.
- Kopečný F., *Základní všeslovanska slovní zásoba*, Praha 1981.
- Kubijowicz W., *Życie pasterskie w Beskidach Wschodnich*, Kraków 1926.
- Kućała M., *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*, Wrocław 1957.
- Lizaneč P., *Magyar-ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások anyaga)*, Ungvár 1970.
- Lysenko P.S., *Slovník dialektnoyi leksyky Seredn'oho i Skhidnoho Polissya*, Kyiv 1961.
- Marinov V., *Prinos kŭm izuchavaneto na proizkhoda, bita i kulturata na karakachanite v Bŭlgarie*, Sofia 1964.
- Materialy do slovníka bukovyns'kykh hovirok*, Chernivtsi 1971-1979.
- Matlakowski W., *Zdobienie i sprzęt ludu polskiego na Podhalu. Zarysy życia ludowego*, Warszawa 1901
- Onyshkevych M.Y., *Slovník boykivs'kykh hovirok*, Kyiv 1984.
- Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1959-1967.
- Pan'kevych I., *Ukrayins'ko-bolhars'ki movni zv'yazky v Semyhorod"yi*, "Slavia" 1955.
- Pashkova N.I., *Nominatyvni modeli kul'turnoho artefaktu DIM u movakh karpats'koho arealu balkano-slov'yans'koho kontynuumu*, Kyiv 2014.
- Podolák J., *Pastierstvo v oblasti Vysokých Tatier*, Bratislava 1967.
- Poloczek F., *Slovenske ľudové piesne. Piesnove zvierky*, Bratislava 1950-1964.
- Pol's'ko-ukrayins'kyy slovník*, Kyiv 1958.
- Pyrtey P.S., *Slovník lemків's'koyi hovirky*, Legnica – Wrocław 2001.
- Raevscii N.D., *Scurt dicționar etimolozhic al limbii moldovenești*, Cișinău 1978.
- Ramułt S., *Gwara ślemieńska. cz. 1. Słownik*, Poznań 1930.
- Reiter N., *Der Dialekt von Titovo-Veles*, Berlin 1964.

- Skulina J., *Severní pomezí moravskoslovenských nářečí*, Praha 1964.
Selishtev A.M., *Slavenskoe naselenie v Albanii*, Sofia 1931.
Shapkarev K., *Sbornik ot narodni umotvorenje*, Sofia 1894.
Shaternik M.V., *Krayovy slovník Chervyenschchyny*, Myensk 1929.
Slovník ukrajinsk'koyi movy, Kyiv 1973.
Stoykov S., *Leksikata na banat-skie govori*, Sofia 1969.
Svěrák F., *Karlovícké nářečí*, Praha 1957.
Vasiliu A., *Povești și legende*, București 1928.
Vuia R., *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX – începutul sec. XX)*, București 1964.
Wakarelski, Ch., *Etnografia Bulgariei*, Wrocław 1965.
Verkhrats'kyi I., *Znadoby do piznannya uhors'ko-rus'kykh hovoriv*, L'viv 1902.
Verkhrats'kyi I., *Pro hovir halyts'kykh lemків*, L'viv 1902.

ПРО АВТОРА

Надія Пашкова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології та славістики Київського Національного лінгвістичного університету.

Публікації: книга: *Номінативні моделі культурного артефакту ДІМ у мовах карпатського ареалу балкано-слов'янського континууму*, Київ 2014, 278 сс. **Статті:** *Лексема „гуня” в українських говорах Карпат*, „Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики” 2004, № 4, с. 78-84; *Українська хата: слово, символ, концепт (на слов'яно-балканському етнокультурному тлі)*, „Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія” 2014, т. 17, № 1, с. 121-129; *Проблема походження балканізму „колиба”*, „Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія” 2014, № 29, с. 96-105.

ORCID: 0000-0002-2567-8235

E-mail: pashkova.nadia@gmail.com